

מאוצרות הפרשה

הכל הוכחד "ואת כל עשב השדה הכה הברד" חוץ מהחיטה והכוסמת "כי אפילות הנה". החיטה מבשילה בשבועות, ובנ"י יצאו בניסן, וא"כ לישראל לא היתה כל תועלת בתבואה, שהרי בשבועות כבר יהיו מחוץ למצרים, וכיון שכשיצאו בני"י ממצרים נפלו שדותיהם בחלקם של המצרים, לא רצה הקב"ה שהמצרים ייהנו מן התבואה של ישראל, ולכן הארבה הכה גם בגושן. (מדשן ביתך)

ויהפוך ה' רוח ים חזק מאוד (י, יט)

מה הטעם שבלקיחת הארבה הוצרך ברוח ים חזק מאוד, בשונה מהגעת הארבה שהגיע ברוח קדים? י"ל שכשהארבה הגיע הוא היה חי וחי נושא את עצמו. משא"כ אח"כ כשהוא נלקח, המצרים שמו אותם לשימורים בתוך חביות וזו הם היו מתים ומת לא נושא עצמו, לכך הוצרכו לרוח ים חזק להוציאם מהשימורים.

רבי זלמן סורוצקין זצ"ל בפירושו "אזנים לתורה" מתרגם: כשהארבה הגיע למצרים, הוא היה כחוש ודל, משקלו היה כמעט אפסי. רוח מזרחית הספיקה לשאתו. אולם כל אחד מהם אכל במצרים די צרכו ודי שבעו, וגדלו כולם והשמינו, והיה צורך ברוח ים חזק במיוחד להוציאם משם.

תירוץ נוסף, במדרש "מעין גנים" מבואר איך יצא הארבה המלוח מתוך החביות: הנס היה שכל ארבה חי נטל על גבו את גופת חבירו מתוך החביות, לכן היה צורך ברוח ים חזק מאוד, כדי שיוכלו חגבי הארבה החיים לסחוב את חבריהם המלוחים והכבשים. (מדשן ביתך)

ויאמר משה כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא בארץ מצרים ולכל בני"י לא יחרץ כלב לשונו (יא, ד-ז)

יש לבאר את סמיכות הפסוקים כך: הנה הטעם שכתוב כחצות ולא בחצות כתוב בגמ' ברכות ג: שזה בגלל שמישה לא ידע בדיוק לכוון את שעת חצות, ואומרת שם הגמ' שדוד כן ידע מתי חצות, כי היה לו סימן מהכינור שהיה מנגן בחצות. ונשאלת השאלה הרי גם למושה היה סימן ליידע זמן חצות במדוייק שהרי איתא בגמ' שם דג' משמרות יש בלילה ובחצות הלילה כלבים נובחים וא"כ לכאורה הרי גם משה יכול היה לדעת שעת חצות לפי זמן נביחת הכלבים – לכן התורה כותבת כאן שהכלבים לא נבחו וממילא מובן למה משה אמר כחצות ולא בחצות.

(מהר"י אסאד)

וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו (יב, כח)

במכילתא (הובא ברש"י) דרשו מהתבות "כן עשו" שאף משה ואהרן עשו את קרבן הפסח. ויש לשאול, מאי קמ"ל וכי מדוע שלא יעשו כמו כולם, ובמה הם שונים? ואולי יש לומר: מבואר בגמרא (פסחים צא.) שאסור למנות לקרבן פסח חבורת אנשים שכולם זקנים או חולים, שמא מתוך חולשתם לא יוכלו לגמור לאכול, וישאר הקרבן "נותר". ומשה ואהרן הרי היו זקנים, ולכאורה היה אסור להם לעשות את הפסח לבדם, ולזה מחדש המדרש, דאף דשאר זקנים לא עשו הפסח, מ"מ משה ואהרן כן עשו את קרבן הפסח לבד, ולא חששו שמא יותירו. והטעם בזה: שהרי השכינה שורה עליהם, ואין השכינה שורה אלא על גבור וכו' (שבת צ"ב.), ולכן לא חששו שלא יוכלו לגמור ועשו לבדם. (הגר"ח קניבסקי שליט"א, שבענו מטובך)

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו וכו' ולמען תספר באזני בנך ובן בנך (י, א,ב)

המטרה שהקב"ה אומר למשה רבינו "בא אל פרעה" היא כדי שפרעה ישלח את עם ישראל ממצרים, א"כ נשאלת השאלה, מדוע הקב"ה אומר לו "כי אני הכבדתי את ליבו", הרי הכבדת לבו של פרעה, זו סיבה שפרעה יסרב לבקשה זו, וזו סיבה להיפך למה שלא לבקש מפרעה להוציא את בני ישראל? מתרגם החיד"א בספרו "נחל קדומים" תירוץ נפלא, בשם הרב רבינו שלמה אסתרוק זצ"ל שפירש את המילה כי מלשון אף על פי. ולפ"ז מבואר החיד"א את הפסוק כך, הקב"ה מצווה את משה לבא אל פרעה "כי אני הכבדתי את לבו" – אע"פ שאני הכבדתי את לבו, עדיין יש בידו את האפשרות של בחירה לשמוע בקול ה' ולהוציא את ישראל, מוסף החיד"א שלכך נסמך הפסוק "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך", לומר לנו, שעיקר גדול בסיפור יציאת מצרים הוא, לספר את הדבר הזה באזני בנינו, שהקב"ה נתן ביד האדם את כח הבחירה, אפילו לרשעים כפרעה, ואפילו אחרי הכבדת הלב עדיין יש ביכלתו של האדם להתגבר ולעשות את רצון ה'. (מדשן ביתך)

ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתני במ (י, ב)

שאל האדמו"ר מטאלנא שליט"א, מדוע דווקא מכת הארבה נבחרה להיות זו דעליה נאמר ולמען תספר באזני בנך ובן בנך? הרי מכת הברד היתה מפורסמת בעולם הרבה יותר, שהרי היו בה קולות וברקים וגם היתה פלאית יותר שהרי אש ומים היו מעורבבים זה בזה, ואם כן מן הראוי היה לספר על מכת פלאית זו, ולא על מכת הארבה שנראתה טבעית? והסביר, שהברד הכה בחזקה וללא אבחנה, והשיג את מטרתו בשבירת העצים והצומח החזקים. אך החטה והכוסמת לא נכו כי אפילות הנה' (לעיל ט, לב) – את הצמחים הרכים והגמישים לא הצליח הברד להשמיד. לעומת זאת הארבה, שמגיע בשקט, הוא גמיש ויכול להיכנס לכל מקום צר, ולא עוזב עד שהצליח לאכול את יתר הפליטה הנשארת לכם מן הברד' – את מה שהברד לא יכול היה לכלות. התורה בחרה לספר לדורות הבאים על מכת הארבה כדי להורות לכל מחנך והורה שבדומה לארבה הוא חייב להיות גמיש, שקט, סבלן ולעשות מלאכתו ללא לאות. והדרישה היא לספר באזני בנך ובן בנך – להתאים את הסיפור לאזנו של כל ילד כדי שהוא יוכל להבין ולהפנים את הסיפור במלואו. (ילקוט מאיש לרעהו)

ויפן ויצא מעם פרעה (י, ו)

בכל המקומות לא נאמר לשון זה ויפן ויצא, ורק כאן במכת ארבה זה נאמר, ולמה? וי"ל שלפני מכת ארבה אמר הקב"ה למושה ואני הכבדתי את לבו למען שייתי אותתי אלה בקרבנו, ז"א שכאן משה ידע מראש שפרעה יכביד את ליבו, ולכן הוא לא חיכה מה פרעה יגיד כי הוא כבר ידע דעתו מראש. משא"כ בשאר המכות הוא נשאר לראות אולי פרעה יחליט לשלח את בני"י לפני המכה. (המגיד מדובנא)

ויעל הארבה וכו' וינח בכל גבול מצרים (י, ז)

בכל המכות לא סבלו היהודים, משא"כ בארבה כתוב שהארבה היה גם בשדותיהם (עייני חת"ס). מדוע התייחדה מכת הארבה שגם היהודים סבלו ממנה? מתרגם הגרי"ד סולוביצ'יק, במכת ברד מציינת התורה כי

להוכיח את עצמת האמונה

יִכְנֶה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְנִיכֶם חֲגָרִים נְעִלְיֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמְקַלְכֶם גְּיָדְכֶם וְאֶכְלֶתֶם אֹתוֹ בַּחֲפִזָּן פֶּסַח הוּא לֵה' (י"ב, י"א) ופרש"י: "מתניכם חגורים - מזומנים לדרך".

לכאורה יש להבין: מדוע נצטוו ישראל להיות מוכנים לדרך כבר בעת אכילת קרבן הפסח בליל ט"ו בניסן? הלא לא היו עתידים לצאת לדרכם באותו הלילה, אלא רק ביום המחרת! את התשובה נבין על פי המעשה הבא:

היה זה בתקופה בה שלטו התורכים בארץ ישראל. באותה תקופה, מעטים היו היהודים שעלו ארצה, שכן הדרך עצמה היתה בחזקת סכנה ממש, ולא זו בלבד, אלא שגם החיים עצמם בארץ הקודש היו רצופים בסכנות ובקשיים רבים: הפרנסה היתה בדוחק רב, ואף התורכים הכבידו את ידם ועשו כל שביכולתם בכדי להקשות על קליטתם של יהודים נוספים בארץ ישראל.

ובכל זאת, גם בתקופה זו, היו יהודים אשר אהבת הארץ בערה בליבם, וכל הקשיים והמכשולים שבעולם לא הרתיעו אותם. אלו, אכן הצליחו להתגבר על כל המכשולים, ובסופו של מסע רווי תלאות – לעבור את דרך החתחתים ולהגיע אל ארץ הקודש.

בין אותם יהודים, היה יהודי אחד אשר מעודו השתוקק לחונן את עפרה של ארץ ישראל. הוא נמנה בין אותם יחידי סגולה אשר הצליחו להתגבר על הקשיים ולהגיע ארצה, ולא היה גבול לשמחתו כאשר ניצבו רגליו בשערי ירושלים, לאחר מסע מפרך מנמל יפו על גבי בהמות מסע. ביום הכיפורים ובחג הסוכות, בהם התפלל אצל שריד בית מקדשנו, הכותל המערבי, פרצה שמחתו אף מעל ומעבר, והוא הרגיש עצמו מאושר כמו אותם עולי רגלים אשר זכו לעלות לירושלים ולראות בבית המקדש אשר עמד על מכוננו בתפארתו.

לאחר שתמו ימי החגים, נמנה מיודענו וגמר בליבו לצאת עם אחד מידידיו למסע אל צפונה של הארץ. הוא ביקש לבקר בערי הגליל, בצפת ובטבריה, לפקוד את קברי הצדיקים שמונחתם כבוד שם, ולהעתיק לישועת הכלל והפרט. וכך, ביום שרבי אחד קמו השנים ויצאו לדרכם, מתמודדים עם החום המעיק, עד אשר הגיעו אל הגליל, בו יכולים היו ליהנות מדי פעם ממעט רוחות קרירות אשר נשבו והקלו במעט על החום הכבד. על אף שעל פי לוח השנה הימים אמורים היו להיות ימי הסתיו, נראה שמוזג האוויר התקשה להיפרד מהקיץ הלוהט, והימים נותרו חמים כבשיאה של תקופת תמוז.

והנה, בהגיעם צפתה, הבחינו שני הידידים בתכונה רבה. יהודים עטורי זקן ופיאות לבושים בבגדי עבודה עמדו על הגגות, ועסקו בהכנת טיח וטיט כשבידיהם כלי עבודה שונים. "מה העבודה הזו לכם?", תהו האורחים. "כלום אינכם יודעים?", השיבו בני צפת, "הלא מחר יחול יום ז' במרחשוון, בו מתחילים לשאול את הגשמים. לא נותרה לנו ברירה כי אם למהר כעת ולתקן את הגגות שנסדקו בימי הקיץ, שכן אם ירד עליהם הגשם – יחדרו המים אל הבתים פנימה!".

שני הידידים לא האמינו למשמע אזניהם. הלא השמש אשר להטה בשמים אמרה את דברה בקול ברור, ובאופק לא נראה אפילו ענן אחד לרפואה... לא היה כל הגיון בחשש שמא ירדו גשמים בעתיד הנראה לעין! "מה גדולה היא אמונתם של בני צפת! הם כה בטוחים שתפילתם תיענה תיכף ומיד, עד שהם ממהרים לטוח את גגותיהם כאילו מחר עתיד לרדת גשם!", שח אחד הידידים לרעהו.

עבר שם אחד מבני צפת, והדברים הגיעו לאזניו. מיהר הלה והשיב: "ידיד, חוששני שלא הבנת את כוונתנו לאשורה. אין אנו יודעים אם ירדו גשמים מחר אם לאו. אולם דבר אחד ברור לנו: אם הגגות לא יהיו מתוקנים, לא נוכל לבקש בלב שלם 'ותן טל ומטר לברכה', ונמצאת תפילתנו פגומה ובלתי מתוקנת! כיצד יתכן לעמוד לפני מלך מלכי המלכים ולבקש ממנו בקשה שבעומק הלב איננו חפצים בה באמת? לפיכך, אנו ממהרים לתקן את הגגות ולהיערך לקראת הגשם, בכדי שנוכל להתפלל על הגשמים מעומק הלב, מבלי כל חשש מפני נזקי הגשם..."

הרי לנו, שעל האדם להוכיח את עצמת אמונתו וכנותה, וזאת כאשר יתכונן בפועל וברצינות לישועה העתידה לבוא.

ומכאן תשובה לשאלתנו, על פי דרכו של בעל ה'ספורנו' האומר כך:

אמנם, ברור היה מראש כי בני ישראל יצאו ממצרים רק ביום ט"ו בניסן, למחרת ליל אכילת הפסח, אולם בכדי שיהיו זכאים לגאולה, היה עליהם להוכיח את עצמת אמונתם מראש, וזאת באמצעות ההכנה ליציאה לדרך כבר בליל ט"ו בניסן, בעת אכילת קרבן הפסח.

(מתוך "ללמדך - שמות" מאוצרותיו של הרב מרדכי פרוינדליך זצ"ל)

פינת ההלכה

כדור נפל מאילן בשבת

שאלה: בערב שבת נפל כדור על האילן בשעת משחק, בשבת בבוקר באה רוח והפילה את הכדור, האם מותר לשחק בו, או דמיגו שבין השמשות היה אסור לטלטלו, נשאר מוקצה כל השבת? תשובה: הא דאמרינן מיגו דאיתקצאי בין השמשות וכו' זהו דווקא במוקצה שדחיה בידים, כגון נר שהדליקו כל סתם מוקצה לא אמרינן כן, ולכן בהמה ששחטו לחולה בשבת מותר גם לבריא לאכול מהבשר, הגם שבין השמשות היתה מוקצה כיון שלא דחה בהמה בידים (משנ"ב סי' ש"ח ס"ק ח) לפי"ז בנד"ד אם הניח את הכדור ע"ג האילן מערב שבת ובאה רוח בשבת והפילה אותו, נשאר מוקצה כל השבת כיון שהניחו בידים, אבל אם נפל מעצמו בלי כוונה בשעת משחק, לא נחשב דיחוי בידים ומותר. ויש להוסיף, שחפץ המונח בתור בור סתם מכל צדדיו, ונתגלה מאליו או ע"י נכרי בשבת, לא אמרינן בזה מיגו דאיתקצאי וכו' כיון שהוא איסור חיצוני (עי' שו"ע סי' תקי"ח סעי' ט) וכגון אוכל המונח במקרה והמנורה היתה פתוחה בין השמשות. די"ל שחפץ המונח ע"ג אילן זהו סיבת איסור עצמי ולכן אמרינן מיכו וכו' (וע"ע שש"כ פכ"ו סעי' טו) (הגרי"א דינר שליט"א, מים חיים)

חידה שבועית

חֲפָאִי י' 17 כְּפִיִּם וְכֹפֶס אֶלְפִּי 9 נַחֲמָא 16. כַּה כְּפִיִּם נְשַׂאֲרוּ לְחֲפָאִי?

תשובה על חידה פר"ש: יום בחור כאמור ברש"י: "למחר כשתגיע חמה לכאן ירד הברד" (ט, יח). תשובה לחידה: תשובה ה' נכונה.

מזל טוב

מרכז העיר: משפחות קרלינסקי – סלושך להולדת הבן הנכד הנין משפחות נתי שפירא להולדת הבן משפחות זינגר להולדת הבן משפחות בלאו – הרב אלפר לבר מצוה לבן לנכד גני הדב - משפחות פריד לאירוסיה הבת משפחות וקסלר לאירוסיה הבן משפחות קדוש לבר מצוה משפחות מלובני לנשואי הבת

פתרונות לחידות והודעות לשמחות ניתן לשלוח עד יום שני בפקס: 037608833 או למייל a7608833@gmail.com

פתח תקוה. קצב של עיר, לב של מושבה

היחידה לחינוך חרדי
ותרבות מורשת ישראל